

УДК 82.0

Світлана Луцак

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СИНЕРГЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ СПІВДІЇ І САМОРОЗВИТКУ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ МОДЕЛЮВАННІ ФЕНОМЕНА ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦІЛОГО

Розглядається суголосність синергетичних проблем співдії і саморозвитку з літературознавчою ідеєю самоорганізації художньо-естетичної цілісності. Для доведення цієї думки використано праці М. Гіршмана, Р. Гром'яка й ін. науковців, які неодноразово підкреслювали, так би мовити, „синергетичність” феномена художнього твору – як простору динамічної взаємодії („зустрічі”) компонентів тексту; естетичної свідомості автора, героя (оповідача) і реципієнта; матерії тексту, зображеного життя і зображуючого світу. У підсумку акцентовано, що такі комплексні літературознавчі підходи сприяють подоланню непримиренності формально-сцієнтичних і антропологічно-комунікативних методологій, а також окреслюють перспективи адекватного моделювання „єдино-роздільності творчого процесу” – у дискурсі літературознавства як „мистецтва” інтерпретації.

Ключові слова: синергетичні концепти співдії і саморозвитку, самоорганізація художньо-естетичної цілісності, комплексні літературознавчі підходи.

За твердженням Р. Гром'яка, актуалізація контекстуального підходу в сучасному літературознавстві зумовлена загальною глобалізаційною тенденцією, поєднаною з практикою наукової дискурсалізації [15, с. 35]. Означена суспільно-сцієнтична ситуація, у свою чергу, поставила, на нашу думку, в науці про словесність проблему вивчення тексту як динамічної та відкритої моделі, здатної акумулювати, утримувати і продукувати множину смислів, засвідчувати їх взаємопроникнення в процесі самоорганізації, тобто репрезентувати своєю динамічною цілісністю саме „життя” художнього феномена. Такий підхід, як можна помітити, великою мірою перегукується з проблематикою новітньої теорії самоорганізації соціальних систем – синергетикою (гр. *synergetikos* – спільний, зорієнтований на співдію) [17, с. 159]. А це порушує питання про доцільність доповнення інструментарію рецептивно-комунікативної та діалогічної літературознавчих методологій окремими категоріями синергетичної терміносистеми. Доведення цієї тези становить мету пропонованого дослідження. Нею зумовлені такі завдання статті:

з'ясувати корелятивність синергетичних понять „співдія” і „саморозвиток” із ключовим у науці про літературу концептом самоорганізації художньо-естетичної цілісності, формулювання якого спричинене тривалим усвідомленням людиною внутрішньо дуальної

феноменології власне антропологічної, гносеологічної, екзистенційної та художньої сфер;

охарактеризувати синергетичні вектори відомих літературознавчих концепцій цілісності художньо-естетичних явищ і динаміки їх розгортання у творчому процесі (М. Гіршмана, Р. Гром'яка й ін.);

увиразнити міждисциплінарний і поліметодологічний характер синергетичного способу моделювання феномена художньо-естетичного цілого.

Дві стрижневі синергетичні проблеми – співдія і саморозвиток – у науці про літературу немовби модифіковані в концепт самоорганізації художньо-естетичної цілісності, який, до певної міри, можна вважати доміантним і в семіотичних, і в цілісно-системних, і в герменевтичних, й – особливо – у рецептивно-комунікативних працях. Указаний факт не випадковий, оскільки ще від часів Платона існує глибоке переконання, що внутрішня структура ейдосів і закономірності їх поєднання в мистецькому творі залежать, по-перше, від певної осяжної не для кожної людини деміургічної сили, а, по-друге, – від динаміки взаємодії останньої з „породжуючою парадейгмою” (першообразом) усього суцього (діалог „Тімей”) [див. 22, с. 5]. Саму ж творчість поетів згаданий філософ, як знаємо, порівнював із дією гераклійського каменя (діалог „Іон”): „Камінь цей не лише притягує залізні кільця, а й передає їм таку ж силу <...>, так утворюється довгий ланцюг”, сила кілець якого „залежить від того каменя” [цит. за 22, с. 6]. Отже, давньогрецькі уявлення про магнітно-енергетичні передумови народження і динамічного функціонування елементів художньо-естетичного цілого є, так би мовити, одним із першовитоків сучасних онтологічних літературознавчих концепцій.

Дбаючи про присутнє обговорення динаміки креативного процесу, – зауважує Р. Гром'як, – необхідно враховувати „онтологічні проблеми літературної творчості” [13, с. 246], які, у свою чергу, передбачають грамотне розрізнення понять „твір” (продукт індивідуальної творчості) та „текст” („об’єктивований вигляд твору, який з’являється перед читачем у системі матеріальної культури”) [14, с. 268] та „протистоять ізоляціонізму і герметичному розглядові літератури як автономного явища”, тобто дбають про „органічний синтез” ряду наук [15, с. 32].

Знаний дослідник художньої цілісності М. Гіршман висловлює досить-таки суголосні думки: „У сучасній свідомості художній твір перебуває між двома полюсами: духовним поетичним світом і матеріальним текстом. Його осмислення може вберегти від „магнітної пастки” – абсолютного розриву духовної та матеріальної „половинок” і метушні між ними в пошуках утраченого цілого. Водночас потрібно сказати й інше: мислити твором як цілим – означає постійно усвідомлювати в ньому напругу протилежних змістів, які не піддаються спрощеному ототожненню або еклектичному поєднанню” [9, с. 50]. Перебуваючи на межі спілкування творців та

інтерпретаторів тексту, теорія цілісності об'єднує їх „у глибинній єдино-роздільності творчого процесу”, а тому й долає певною мірою різкий бар'єр між „мистецтвом і наукою” [9, с. 56].

Як бачимо, спроба осягнення енергетичних засад взаємодії (=синергії) художніх компонентів, а також усіх суб'єктів креативного процесу – істотне методологічне підґрунтя сучасних концепцій художньо-естетичної цілісності, реалізовувати яке практично можуть наставлення на її інтердисциплінарне, діалектичне і рецептивно-комунікативне моделювання, властиві, звичайно ж, новітній синергетичній парадигмі.

Роз'яснення специфіки багатьох із названих складників світоглядно-концептуального рівня (термін Ю. Борєва) характеризуваного нами методу дослідження самоорганізації художньої цілісності можемо побачити в працях М. Гіршмана, важливою джерельною базою яких є філософсько-естетичні студії М. Бахтіна, М. Бубера, Е. Левінаса, Ф. Розенцвейга, В. Топорова та ін. Сприймаючи сукупність висловлених у них ідей як єдиний текст, ми спробуємо реконструювати специфіку художньо-естетичної домінанти – відповідно до запропонованої вченим методики осягнення стрижневих ознак художнього цілого (на підставі їх зв'язку з онтологічними й антропологічними).

Людське буття в своїй основі дуально-єдине. Е. Левінас, – зауважує М. Гіршман, – говорить про „доонтологічну первинність спілкування буття і небуття, спілкування на кордоні крайньої роздільності, розриву, навіть непроникності” [10, с. 229]. „Фундаментальний факт людської екзистенції”, за М. Бубером, – не „самітництво” чи „сукупність індивідів”, а „людина з людиною”, сфера „між”. У ній – „по той бік суб'єктивного і об'єктивного, на вузькому перешийку” – зустрічаються „Я” і „Ти”, тобто це „буття як відношення-спілкування” [5, с. 144]. М. Шелер зауважує: „серце” націлює „душу” на „інші вияви буття”, допомагаючи особистості увійти в „контакт-переживання, що ним зумовлені і людські самопочування, й афекти, і пристрасті” [23, с. 37]. Немовби доповнюючи його, Л. Фейєрбах пояснює: „Життя й істина є лише там, де поєдналися буття із сутністю, споглядання з мисленням”, тобто „серце” як жіночий принцип із „головою” – чоловічим первнем [див. 23, с. 33]. О. Кошмило, звертаючись до т.зв. соціальної онтології Е. Левінаса, узагальнює: згаданий мислитель 1) „позбавляє Розум автономності фаллоцентризму, в якому чоловіча свідомість довгі роки перебувала в стані блаженної самотності і непереможної винятковості” [18, с. 149], а також 2) описує потрійну трансформацію людської суб'єктивності в „еротичному генезисі”: буття → людськість (розколюється єдність Імені й Особи); людськість → статєва зрілість (Особа набуває Ім'я); статєва зрілість → батьківство (відбувається схрещення батьківської метафори Імені й материнської метонімії Особи) [18, с. 168].

Навіть лише наведені цитати (а, крім них, є, звичайно, й чимало інших подібних суджень) засвідчують: 1) онтологічна, а відтак і антропологічна, й екзистенційна, і художня доміанти внутрішньо дуальні; 2) їх компоненти – це неначе полюси, які лише в контакті забезпечують перетікання і трансформацію енергії; 3) феномен художнього слова (=літератури) має безпосередній стосунок до номінації буттєвих смислів. Безпосередньо цих формулювань взаємозв'язку специфіки онтологічної та художньо-естетичної доміант у працях М. Гіршмана немає. Однак, як засвідчує загальний контекст його міркувань, така їх корелятивність усе-таки очевидна. Її ми увиразнимо в наведеній нижче таблиці, пропонуючи синтезований виклад ключових понять, використаних М. Гіршманом або іншими науковцями для вибудовування концепції художньої цілісності.

Поняття „цілісність” – пише М. Гіршман, – спрямоване на інтегральне визначення повноти буття як: 1) первісної єдності всіх буттєвих смислів, 2) їх відокремлення як саморозвитку, 3) їх глибинної неподільності [11, с. 7]. Термін „художня цілісність” стає актуальним, якщо мова йде про творче здійснення і відтворення цілісності буття” [11, с. 8]. Поняття цілісності слід відрізнити від суміжних – цільності, системності, зв'язності, завершеності й под. Цілісність співвідноситься з „першою” та „останньою” світовою неподільністю в різних формах її життєвих проявів як „множини єдиного”. Системність, зв'язність, завершеність і т. д. – це ознаки конструкції, що характеризують системні властивості кожного окремого цілого [4, с. 87].

Художня цілісність: суміжні ключові поняття

Поняття	Концептуальне пояснення
<i>Художнє пізнання</i>	Художнє пізнання здійснюється в акті художньої творчості – як „двоєдиний процес проникнення в сутність життя і створення естетичної реальності, де виявляється ця сутність”. Головною його особливістю є те, що „митець мислить, створюючи, пізнає, творячи” [6, с. 25].
<i>Художня творчість</i>	Художня творчість своїми засобами „розкриває стан світу” [1, с. 417].
<i>Художнє слово</i>	Художнє слово відрізняється від нехудожнього тим, що належить тільки художній сфері буття. У творі воно: 1) дає ім'я новим смислам художньої реальності, 2) видозмінюється в композиційній єдності, наповнюється енергією цілого [8, с. 65-69].
<i>Естетична свідомість</i>	За М. Бахтіним, естетична свідомість – це „свідомість свідомості героя” – „іншого”; автор-людина у тексті трансформується в „героя” (позиція позазнаходження) [див. 25, с. 17-18]. Позицію Іншого Е. Левінас пояснює метафорою Месії: це стан „актуалізації комунікативного зв'язку” [див. 2, с. 33].

Творчий центр	Творчий центр як цілісна індивідуальність – це „цементуюча підвалина світу” [8, с. 51]. Митець „вибудовує процес смислотворення” [6, с. 25].
Художня вигадка	Вигадка у художній творчості занурює у глибинну неподільність життя. Створена художньою уявою реальність вміщує і здійснює „прирощення буття (термін Г. Гадамера. – С.Л.)” [6, с. 26].
Елементи художнього цілого	Художня цілісність виступає як щось іманентно властиве „процесові й енергії” взаємодії елементів твору [11, с. 11]. Останні мають статус „неготовності”: 1) отримують значення у системі та в процесі сприймання; 2) не перебувають у запрограмованій ієрархії [9, с. 50].
Смислотворення	Процес смислотворення „відбувається тут і тепер” [6, с. 25]. Смысл „народжується, а також знову й знову перетворюється” „в акті підключення до ритмічної енергії” – через творче зусилля [11, с. 21].
Ритм	Е. Бенвеніст зауважує, що в доплатонівській мові слово „ритм” означало „форму, якої набуває у цю мить щось рухливе, змінне, плинне” [11, с. 19].

Як видно з наведеної таблиці, науковці тлумачать художню цілісність, застосовуючи здобутки багатьох дисциплін філософсько-естетичного циклу (онтології, антропології, естетики, комунікативної прагматики). Таке міждисциплінарне її моделювання зримо увиразнює вектори дуально-єдиного буття художніх феноменів, які є корелятивними внутрішній дуальності онтологічної домінанти. Вказану специфіку художньо-естетичних явищ М. Гіршман висловлює – услід за М. Бубером і Е. Левінасом – уже згадуваними термінами „єдино-роздільність”, „множина єдиного”, вибудовуючи достатньо гнучку концепцію тернарності енергетичних взаємин „буттєвих смислів” у художній цілісності, яка по-особливому наближує його теорію до тринітарного синергетичного методу. Суть її представляємо у наступній таблиці, виділяючи (звичайно, з певною мірою умовності) сфери та відповідні для них чинники самоорганізації художньої цілісності.

Тернарна самоорганізація художньої цілісності у творчості-співтворчості (за М. Гіршманом)

Сфера самоорганізації художньої цілісності	Опис синергетичних взаємовідношень відповідних трьох компонентів
Слово (образ)	Онтологія твору – це „об’єктивно представлена і здійснена в слові спрямованість на об’єднання всього насправді розділеного, множинного і щоразу одиничного в своєму самоздійсненні” [11, с. 14].

Символи і коди	Буттєва („людство, народ і унікальна індивідуальність”) і суспільна („світ, суспільство й особистість”) цілісність здійснюються в творі у формі „триєдиної особистості” – „глибинної неподільності автора-героя-читача” [11, с. 9], стаючи „полем народження культурно-історичних й індивідуальних смислів” [11, с. 12].
Стратегія тексту	„Внутрішні зв’язки художнього твору з установкою на його сприймання” вкидають творчу „над-силу”, митця і реципієнта (терміни В. Топорова. – С.Л.) „в єдиний простір творення”, викликають у них потребу „іншого як співрозмовника” [3, с. 487].
Наративність	Авторська позиція „причетного позазнаходження” створює кордон, де „зустрічаються матерія тексту, зображене життя і життя, яке саме зображає” [3, с. 492].

Отже, „єдино-роздільність” різних сфер художнього цілого – наслідок переважно тернарних взаємоперетворень буттєвих смислів (тобто підключення до ритмічної енергії полюсів одиничного / множинного, розділеного / ще єдиного, уже розділеного / єдиного, митця / тексту, читача / тексту, автора / ідеального реципієнта, зображеного / зображуючого і под., а відтак – їх спільної модифікації на енергетичному „кордоні” у нову „множину єдиного”). Такі діалектико-синергетичні процеси охоплюють передовсім наративний і символіко-образний рівні тексту, які є визначальними для динамічної актуалізації його стратегії. У сукупності вони забезпечують здійснення творчості-співтворчості як фундаментальної потреби людства, зумовленої домінуванням і в антропологічній сфері дуально-єдиних принципів буття.

Цікаво, що, узагальнюючи методику аналізу художньої цілісності, яку М. Гіршман розробляє уже протягом багатьох років, учений зауважує: її об’єктивність „дивним чином пов’язана з любов’ю”. „Адже саме любов піднімає людину над обмеженістю відокремлено-особистого існування, безпосередньо і невимушено залучає її до глибинних джерел людського буття, дає змогу відчути, як писав О. Ухтомський, що ми всі – одне” [7, с. 513]. На цьому ж наголошує В. Федоров: „Змістом буття Слова є любов”, бо у такий спосіб слово прагне „відновити свій первісний онтологічний стан” [24, с. 7-8]. У такий спосіб, як бачимо, зримим стає безпосереднє кореспондування між собою не лише пояснених М. Гіршманом домінантних дуально-єдиних принципів структурування онтологічної і художньо-естетичної сфер, а й уже докладно характеризованої нами раніше в окремих статтях фізіолого-філософської концепції домінанти О. Ухтомського [19, с. 90-94] та антропологічно-екзистенційної теорії Х. Яннараса [20, с. 291-294].

Сказане дає підстави припускати, що дуально-єдина феноменологія художнього слова і творчого процесу закорінена в

самій суті буття, у спробах людини осягати і виражати її в різноманітних матеріальних формах (у тому числі – літературних образах, сюжетах, наративних типах, текстуальних стратегіях і под.), становлення яких відбувається в процесі зіткнення енергії протилежних, суміжних, однорідних чи гетерогенних фактів, ознак, людських переконань, знань, емоцій і т.д. Метафорично характеризуючи онтологічну специфіку „народженої” митцем „вдалої думки”, М. Мамардашвілі зауважує: радість слова не може зрівнятися з утіхою від алітерації, рідкісної рими, глибоко переданого настрою, оскільки стосується вона передовсім самої „магії поезії” [21, с. 13].

Подібні онтологічні судження щодо естетичного задоволення читача зустрічаємо у працях фундатора рецептивно-комунікативного підходу до аналізу креативності в українському літературознавстві Р. Гром'яка. Так, у студії „Цілісне сприймання художнього твору” науковець наголошує: „Повноцінне сприймання художньої фрази починається з очікування провідного слова, через призму якого вона потім схоплюється остаточно. До цього моменту відбувається своєрідне настроювання, виникає <...> розпливчате уявлення”; динамічне пізнання провідного слова, „сильний емоційний тон”, „особисте забарвлення смислу” ведуть до „наростаючого здивування” (термін Ш. Монтеск'є); таким є „постійний зворотно-поступовий, спіралеподібний характер формування сприйняття” [16, с. 36-38]. А в праці „Грані й глибини Франкового трактату” Р. Гром'як тактовно уточнює: „Ідея зворотного впливу наступних елементів твору на попередні” була геніально вгадана І. Франком „на основі глибокого розуміння секретів поетичної творчості” [12, с. 87].

Як бачимо, спонтанно-вірогідний принцип синергетичного „центрування” людської думки й слова – ідея, що віддавна функціонує у дослідженнях онтологічно-комунікативного спрямування. Однак особливо важливою вона стала в сучасних умовах, – імовірно, через руйнування постмодернізмом і деконструктивізмом поняття культурного стрижня. Актуалізуючи циркуляційні процеси змикання амбівалентностей, представники новітніх теорій художньо-естетичної цілісності поступово відмовляються від звичної бінарної моделі мислення, стаючи на позиції недетермінізму, умовності, доповнюваності, випадковості, а також можливості безконечного творення смислу.

Саме у ситуації поширення таких концептів, припускаємо, відбувається становлення новітньої синергетичної парадигми, яка пропонує модель відкритого тринітарного мислення, не схильного до відособлення, консерватизму, зацикленості на раз і назавжди встановлених правилах, методиках пошуку. Привносячи фактор мірогенезу в характеристику складної динамічної системи, синергетика створює сприятливі умови для подолання трагедії сучасного розуму, обтяженого власною самодостатністю. У сцієнтичній сфері такі тенденції виявляються насамперед у розумінні потреби інтердисциплінарного вивчення проблеми функції

„стандартних моделей” у динамічних процесах виникнення і функціонування цілісності (Всесвіту, суспільства, культури, текстів і т. д.). Сучасна ж наука про словесність в означених умовах набуває комплексного характеру, виявляє закономірну тенденцію до зближення формально-сцієнтичних і антропологічно-комунікативних методологій, що, у свою чергу, створює перспективи для адекватного моделювання „єдино-роздільності творчого процесу” – у дискурсі літературознавства як „мистецтва” інтерпретації смислів буття, а не лише способу поетикального аналізу єдності формально-змістових чинників тексту.

1. *Борев Ю.* Художественная мысль и концепция мира / Юрий Борев // Актуальные проблемы социалистического реализма / под ред. Н.К. Гея, А.С. Мясникова, В.М. Пискунова, Я.Е. Эльсберг. – М. : Сов. писатель, 1969. – С. 414-423.
2. *Воробьева С.В.* Проблема философской аргументации в теории коммуникации Э. Левинаса / С.В. Воробьева // Веснік Беларускага дзяржаўнага універсітэта. – Серыя 3: Гісторыя. Філасофія. Псіхалогія. Паліталогія. Соцыялогія. Эканоміка. Права. – № 3. – Мінск : Універсітэцкае, 1999. – С. 30-34.
3. *Гиршман М.М.* Литературное произведение как бытие-общение: что мы анализируем и интерпретируем? / Михаил Гиршман // Литературное произведение: Теория художественной целостности. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – С. 484-496.
4. *Гиршман М.М.* Литературное произведение как художественная целостность: итоги и перспективы изучения / Михаил Гиршман // Вісник Донецького університету. – Серія Б: Гуманітарні науки. – Вип. 1. – Донецьк : Вид-во ДДУ, 1998. – С. 84-89.
5. *Гиршман М.М.* Основы диалогического мышления в еврейской философии XX века: Ф. Розенцвейг и М. Бубер / Михаил Гиршман // Избранные статьи. Художественная целостность. Ритм. Стиль. Диалогическое мышление. – Донецк : ООО „Лебедь”, 1996. – С. 141-153.
6. *Гиршман М.М.* Особенности художественного познания / Михаил Гиршман // *Studia metodologica*: Філологія. Філософія. – Вип. 19: Збірник наукових праць з нагоди сімдесятиліття д. філол. н., проф., акад. Академії вищої школи України Романа Гром’яка / упоряд. : М. Лановик, З. Лановик, І. Папуша, О. Лабашук, Я. Гринчишин, С. Ткачов. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – С. 24-29.
7. *Гиршман М.М.* Путь к объективности. Вместо заключения / Михаил Гиршман // Литературное произведение: Теория художественной целостности. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – С. 512-519.
8. *Гиршман М.М.* Слово в художественной целостности литературного произведения / Михаил Гиршман // Литературное произведение: Теория художественной целостности. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – С. 64-70.
9. *Гиршман М.М.* Становление понятия „художественная целостность” и его современное значение / Михаил Гиршман // Литературное произведение:

- теория художественной целостности. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – С. 19-58.
10. *Гиршман М.М.* „Тень реальности” или „духовный поступок”: произведение искусства в свете философской критики Э. Левинаса / Михаил Гиршман // Літературознавчий збірник. – Вип. 17-18. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – С. 224-230.
 11. *Гиршман М.М.* Художественная целостность и ритм литературного произведения / Михаил Гиршман // Избранные статьи. Художественная целостность. Ритм. Стил. Диалогическое мышление. – Донецк : ООО „Лебедь”, 1996. – С. 7-21.
 12. *Гром’як Р.Т.* Грані й глибини Франкового трактату / Роман Гром’як // Давнє і сучасне: вибрані статті з літературознавства. – Тернопіль : ЛІЛЕЯ, 1997. – С. 86-90.
 13. *Гром’як Р.Т.* Про різнорідність (гетерогенність) українського літературного процесу ХХ століття: проблеми опису та інтерпретації / Роман Гром’як // Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007. – Тернопіль : Джура, 2007. – С. 242-247.
 14. *Гром’як Р.Т.* Текст літературно-художнього твору: епістемологічно-когнітивні роздуми / Роман Гром’як // Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007. – Тернопіль : Джура, 2007. – С. 268-288.
 15. *Гром’як Р.Т.* Теорія літератури: підходи і дефініції / Роман Гром’як // Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007. – Тернопіль : Джура, 2007. – С. 26-38.
 16. *Гром’як Р.Т.* Цілісне сприймання художнього твору // Гром’як Р.Т. Давнє і сучасне: вибрані статті з літературознавства / Роман Гром’як. – Тернопіль : ЛІЛЕЯ, 1997. – С. 33-41.
 17. *Карпичев В.С.* Организация и самоорганизация социальных систем: Словарь / В.С. Карпичев. – Изд. 3-е. – М. : Изд-во РАГС, 2007. – 282 с.
 18. *Кошмило О.К.* Бахтин и Левинас: Высказывание. Диалог. Коммуникация: Послесловие / О.К. Кошмило // Левинас Э. Путь к Другому: сборник статей и переводов, посвященный 100-летию со дня рождения Э. Левинаса / Эммануэль Левинас. – СПб : Изд-во СПбГУ, 2006. – С. 147-176.
 19. *Луцак С.М.* Доцільність застосування психофізіологічного концепту домінанти в літературознавчій когнітивістиці / Світлана Луцак // Питання літературознавства / голова редакційної колегії проф. О.В. Червінська. – Вип. 77. – Чернівці : Рута, 2009. – С. 89-96.
 20. *Луцак С.М.* Ефективність бінарного принципу домінанти у дослідженні закономірностей самоорганізації художньо-естетичної цілісності / Світлана Луцак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: Літературознавство: Збірник наукових праць із нагоди 60-річчя доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. д. філол. н. Н.М. Поплавської. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – Вип. 27. – С. 290-296.
 21. *Мамардашвили М.К.* Эстетика мышления / Мераб Мамардашвили. – Москва : Московская школа политических исследований, 2000. – 416 с. – (Культура. Политика. Философия).

22. *Никитина Н.Н.* Мимесис в естетике Аристотеля / Н.Н. Никитина. – Москва : Знание, 1990. – 64 с.
23. *Табачковський В.Г.* Родова бівалентність людини як вияв розмаїття „порядків буття” / В.Г. Табачковський // Філософська думка. – 2000. – № 6. – С. 27-44.
24. *Федоров В.В.* Три лекції об авторе : монографія [Памяти В.В. Кожінова] / Владимир Федоров. – Донецк : Юго-Восток, 2002. – 88 с.
25. *Шляхова Н.М.* „Образи „я” в образах інших людей”: Феномен Іншості / Інакшості в естетиці М. Бахтіна / Нонна Шляхова // *Studia metodologica: Філологія. Філософія.* – Вип. 19: Збірник наукових праць з нагоди сімдесятиліття д. філол. н., проф., акад. Академії вищої школи України Романа Гром'яка / упоряд. М. Лановик, З. Лановик, І. Папуша, О. Лабашук, Я. Гринчишин, С. Ткачов. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – С. 17-24.

Summary

The article has the analysis of the same synergetic problems of the co-action and self-developing with the literary idea of the self-organising of the arts-aesthetical whole. To prove this thought the author uses works of M. Hirshman, R. Hrom'iak and other scientists who repeatedly underlined „synergetiveness” of the phenomenon of the arts works as the space of the dynamic cooperation („meetings”) of the components of the text; aesthetical self-consciousness of the author, hero (narrator), recipient; substance of the text painted life and depicted world. The summary accents that such complex literary critic approaches help to overcome irreconcilability of the formal-scientific and anthropological-communicative methodologies and also underline perspective of adequate modeling of „unitary-divisibility of the creative process” – in the discourse of the literary critic as the „art” of interpretation.

Key words: synergetic conceptions of co-actions and self-development, self-organising of the arts-aesthetical whole, complex literary critic approaches.

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2009